

*“Avatud
Eesti Raamat”
on Avatud
Eesti Fondi
algatatud
sari, mille
eesmärgiks on
tutvustada
Lääne
filosoofia ja
ühiskonna-
teaduste
võtmetekste*

—

GILLES DELEUZE
FÉLIX GUATTARI

ANTI-OIDIPUS

KAPITALISM JA SKISOFREENIA

Prantsuse keelest tõlkinud
MART KANGUR

TALLINNA ÜLIKOOLI KIRJASTUS
TALLINN 2017

Tõlgitud väljaandest:
Gilles Deleuze, Félix Guattari
L'Anti-Œdipe
Paris: Les Éditions de Minuit 1972

—
Raamat ilmub Tallinna Ülikooli Kirjastuse
sarjas „Bibliotheca controversiarum“

—
Raamatu väljaandmist on toetanud
EESTI KULTUURKAPITAL
POSTIMEES

—
Toimetanud
MARGUS OTT

—
Korrektuur
LIISI RÜNKLA

—
Sarja kujundanud
JÜRI KAARMA
Ümbrise kujundanud
EVE KASK

—
Copyright © 1972 by Les Éditions de Minuit
Autoriõigus (tõlge): Mart Kangur, 2017
Autoriõigus: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2017

—
Trükitud
AS PAKETT trükikojas

—
ISSN 1736-9398
ISBN 978-9985-58-829-1

SISUKORD

1. PEATÜKK IHAMASINAD

1. Ihatootmine 15

Skiso jalutuskäik. – Loodus ja tööstus. – Protsess. – Ihamasin, osaobjektid ja voolud: ja... ja... – Esimene süntees: konnektiivne süntees või tootmise tootmine. – Organiteta keha tootmine

2. Organiteta keha 24

Antitootmine. – Eemaletõukamine ja paranoiline masin. – Ihatootmine ja ühiskondlik tootmine: kuidas antitootmine omastab tootlikud jõud. – Omastamine või ligitõmbamine, ja imeväeline masin. – Teine süntees: disjunktiivne süntees või salvestamise tootmine. – Kas... või ka... – Skisofreeniline genealoogia

3. Subjekt ja nauding 34

Tsölibaatne masin. – Kolmas süntees: konjunktiivne süntees või tarbimise tootmine. – Ah see on... – Mateeria, muna ja intensiivsused: ma tunnen. – Nimed ajaloos

4. Materialistlik psühhiaatria 42

Teadvustamatus ja tootmise kategooria. – Teater või tehas? – Protsess kui tootmisprotsess. – Idealistlik käsitus ihast puudusena (fantaasia). – Reaalne ja ihatootmine: passiivsed sünteesid. – Üks ja sama tootmine, ühiskondlik ja ihaldav. – Rühmafantaasia reaalsus. – Režiimierinevused ihatootmise ja ühiskondliku tootmise vahel. – Ühiskond ja organiteta keha. –

Kapitalism ja skisofreenia kui piir (vastutoimivate kalduvuste seadus). – Neuroos, psühhoos ja perversioon

5. Masinad 61

Ihamasinad on masinad, see pole metafoor. – Esimene lõikamisviis: vool ja väljavõte. – Teine viis: ahel või kood, ja eraldus. – Kolmas viis: subjekt ja jääk

6. Tervik ja osad 69

Paljususte staatus. – Osaobjektid. Oidipuse kriitika, oidipaalne müstifikatsioon. – Juba laps... Orb-teadvustamatus. – Mis psühhoanalüüsiga valesti on?

2. PEATÜKK PSÜHHOANALÜÜS JA PEREKONDLIKKUS. PÜHA PEREKOND

1. Oidipuse imperialism 81

Selle oluviisid. – Oidipaalne pööre psühhoanalüüsis. – Ihatootmine ja esindus. – Ihamasinate hülgamine

2. Kolm Freudi teksti 89

Oidipeerimine. – Kohtunik Schreberi luulu lõmastamine. – Kuidas psühhoanalüüs on ikka veel vaga. – Puuduse ideoloogia: kastratsioon. – Igasugune fantaasia on rühmafantaasia. – Libiido kui vool. – Voolude mäss

3. Tootmise konnektiivne süntees 107

Selle kaks kasutust, globaalne ja spetsiifiline, osaline ja mittespetsiifiline. Perekond ja paar, põlvnemine ja liit: kolmnurgastamine. – Kolmnurgastamise põhjus. – Psühhoanalüüsi esimene paralogiim: ekstrapolatsioon. – Transsendentne kasutus ja immanentne kasutus

4. *Salvestamise disjunktiiivne süntees* 118

Selle kaks tähendust, välistav ja piirav, inklusiivne ja piiramatu. – Inklusiivsed disjunktsioonid: genealoogia. – Välistavad eristused ja eristamatu. – Psühhoanalüüsi teine paralogism: oidipaalne *double bind*. – Oidipus võidab igal sammul. – Kas piir jookseb sümboolse ja imaginaarse vahelt?

5. *Tarbimise konjunktiiivne süntees* 132

Selle kaks kasutust, segregatiivne ja bi-univookne, nomaadlik ja polüvookne. – Organiteta keha ja intensiivsused. – Reisid, üleminekud: ma saan. – Igasugune hullus on ühiskondlik, ajalooline, poliitiline. – Rassid. – Identifitseerimise tähendus. – Kuidas psühhoanalüüs tühistab ühiskondlik-poliitilised sisud. – Paadunud perekondlikkus. – Perekond ja ühiskondlik väli. – Ihatootmine ja ühiskondliku tootmise hõivang. – Lapsepõlvest peale. Psühhoanalüüsi kolmas paralogism: Oidipus kui biunivookne „rakendus“. – Psühhoanalüüsi häbi ajaloos. – Iha ja infrastruktuur. – Segregatsioon ja nomadism

6. *Kokkuvõte kolmest sünteesist* 166

Oidipuse lolluste varamu. – Oidipus ja „uskumus“. – Tähendus on kasutus. – Ihatootmise immanentsed kriteeriumid. – Iha ei tea midagi seadusest, puudusest ja tähistajast. – „Kas te sündisite Hamletiks...“?

7. *Repressioon ja tõrje* 177

Seadus. – Psühhoanalüüsi neljas paralogism: nihutus, või tõrjutu moonutamine. – Iha on revolutsiooniline. – Tõrje delegeeritud agent. – Psühhoanalüüs ei leiutanud Oidipust

8. *Neuroos ja psühhoos* 191

Reaalsus. – Pöördushe. – „Lahendamatu“ Oidipus: resonants. – Aktuaalse teguri tähendus. – Psühhoanalüüsi viies paralogism: pärastpoolne. – Ihatootmise aktuaalsus

9. *Protsess* 203

Lahkumine. – Maalikunstnik Turner. – Protsessi katkestused: neuroos, psühhoos ja perversioon. – Deterritorialisatsiooniliikumine ja territoriaalsused

3. PEATÜKK METSLESED, BARBARID, TSIVILISEERITUD

1. *Inskribeeriv sootsium* 214

Salvestamine. – Mis mõttes on kapitalism universaalne. – Ühiskondlik masin. – Sootsiumi probleem, voolude kodeerimine. – Mitte vahetamine, vaid märgistamine, märgistatud-olemine. – Organite hõivamine ja hõivangu väljatõmbamine. – Julmus: inimesele tehakse mälu

2. *Primitiivne territoriaalne masin* 223

Maa täiskeha. – Põlvnemine ja liit: nende taandamatus. – Külapervert ja lokaalsed rühmad. Põlvnemisvaru ja liidu völablokid. – Funktsionaalne tasakaalutus: koodi lisaväärtus. – See töötab vaid rikki minnes. – Segmentaarne masin. – Suur hirm dekodeeritud voolude ees. – Surm, mis tõuseb seestpoolt, aga tuleb väljastpoolt

3. *Oidipuse probleem* 237

Intsest. – Inklusiivsed disjunktsioonid maa täiskehal. – Intensiivsustest ekstensioonini: märk. – Mis mõttes on intsest võimatu. – Piir. – Kodeeringu tingimused. – Esinduse

süvaelemendid: tõrjutud esindaja, tõrjuv esindus,
nihatud esindatu

4. *Psühhoanalüüs ja etnoloogia* 255

Oidipuseprobleemi jätk. – Raviprotsess Aafrikas. –
Oidipuse tingimused ja kolonisatsioon. – Oidipus ja etnotsiid. –
Oidipeerijad ei tea, mida nad teevad. – Millele tõrje rakendub? –
Kulturalistid ja universalistid: neile ühised postulaadid. – Mis
mõttes on Oidipus universaalne: piiri viis tähendust, millest
üks on Oidipus. – Kasutus ehk funktsionalism etnoloogias. –
Ihamasinad ei tähenda midagi. – Molaarne ja molekulaarne

5. *Territoriaalne esindus* 283

Selle pinnaelemendid. – Võlg ja vahetus. – Vahetusliku
käsitluse viis postulaati. – Hääl, grafism ja silm: julmuse
teater. – Nietzsche. – Territoriaalse süsteemi surm

6. *Barbaarne despootlik masin* 297

Despoodi täiskeha. – Uus liit ja otsene põlvnemine. – Paranoik.
– Asiaatlik tootmine. – Tellised. – Riigi müstifikatsioonid. –
Despootlik deterritorialisatsioon ja lõputu võlg. – Voolude
ülekodeerimine

7. *Barbaarne või imperiaalne esindus* 308

Selle elemendid. – Intsest ja ülekodeerimine. –
Süvaelemendid ja Oidipuse migratsioon: intsest saab
võimalikuks. – Pinnaelemendid, hääle-grafismi uus
suhe. – Kõrgem transtsendentne objekt. – Tähistaja kui
deterritorialiseeritud märk. – Despootlik tähistaja ja intsesti
tähistatavad. – Terror, seadus. – Lõputu võla vorm: latentsus,
kättemaks ja salavimm. – See pole veel Oidipus...

8. Urstaat 334

Ainult üks riik? – Riik kui kategooria. –
 Algus ja algupära. – Riigi areng: konkreetseks saamine
 ja immanentseks saamine

9. *Tsiviliseeritud kapitalistlik masin* 342

Kapitali-raha täiskeha. – Dekodeering ja dekodeeritud
 voolude konjunksioon. – Künism. – Põlvnemiskapital
 ja liidukapital. – Koodi lisaväärtuse muutumine voolu
 lisaväärtuseks. – Raha kaks vormi, kaks inskriptsiooni. –
 Langemiskalduvus. – Kapitalism ja deterritorialisatsioon. –
 Inimlik lisaväärtus ja masinlik lisaväärtus. – Antitootmine. –
 Kapitalistliku immanentsi erinevad aspektid. – Voolud

10. *Kapitalistlik esindus* 369

Selle elemendid. – Figuurid või vool-skissid. – Vool-skissi kaks
 tähendust: kapitalism ja skisofreenia. – Koodi ja aksiomaatika
 erinevus. – Kapitalistlik riik, selle suhe *Urstaat*'iga. –
 Klass. – Klassi bipolaarsus. – Iha ja huvi. – Kapitalistlik
 deterritorialisatsioon ja reterritorialisatsioonid: nende suhe,
 ja langemiskalduvuse seadus. – Aksiomaatika kaks poolust:
 despootlik tähistaja ja skisofreeniline figuur, paranoia ja
 skisofreenia. – Kokkuvõte kolmest suurest ühiskondlikust
 masinast: territoriaalsest, despootlikust ja kapitalistlikust
 (kodeering, ülekodeering, dekodeering)

11. *Lõpuks Oidipus* 404

Aplikatsioon. – Ühiskondlik taastootmine
 ja inimlik taastootmine. – Kaks kujutisekorrastikku. – Oidipus
 ja piirid. – Oidipus ja kokkuvõte kolmest olekust. – Despootlik
 sümbol ja kapitalistlikud kujutised. – Halb südametunnistus. –
 Adam Smith ja Freud

4. PEATÜKK SISSEJUHATUS SKISOANALÜÜSI

1. Ühiskondlik väli 418

Isa ja poeg. – Oidipus, isa idee. – Teadvustamatus kui tsükkel. – Ühiskondliku hõivangu esimus: selle kaks poolust, paranoia ja skisofreenia. – Molaarne ja molekulaarne

2. Molekulaarne teadvustamatus 432

Iha ja masin. – Sealpool vitalismi ja mehhanitsismi. – Masina kaks olekut. – Molekulaarne funktsionalism. – Sünteesid. – Libiido, suured kogumid ja mikro-paljusused. – Iha gigantism ja kääbuslikkus. – Ebainimlik sugu: mitte üks ega kaks, vaid n sugu

3. Psühhoanalüüs ja kapitalism 452

Esindus. – Esindus ja tootmine. – Müüdi ja tragöödia vastu. – Psühhoanalüüsi ambivalentne hoiak müüdi ja tragöödia suhtes. – Mis mõttes psühhoanalüüs lõhub esinduse, mis mõttes ta selle taastab. – Kapitalismi nõudmised. – Müütiline, traagiline ja psühhoanalüütiline esindus. – Teater. – Subjektiivne esindus ja strukturealne esindus. – Strukturalism, perekondlikkus ja puuduse kultus. – Skisoanalüüsi destrukttiivne ülesanne, teadvustamatuse puhastamine: pahatahtlik tegevus. – Deterritorialisatsioon ja reterritorialisatsioon: nende suhe ja unenägu. – Masinlikud viited. – Politiseerimine: ühiskondlik võõrandumine ja vaimne võõrandumine. – Tehislikkus ja protsess, vanad maad ja uus maa

4. Skisoanalüüsi esimene positiivne ülesanne 492

Ihatootmine ja selle masinad. – Osaobjektide staatus. – Passiivsed sünteesid. – Organiteta keha staatus. – Tähistav ahel ja koodid. – Organiteta keha, surm ja iha. – Surma skisofreniseerimine.

– Veider surmakultus psühhoanalüüsis: pseudo-instinkt. – Molaarse ja molekulaarse suguluse probleem. – Skisoanalüüsi mehaanikuülesanne

5. Teine positiivne ülesanne 519

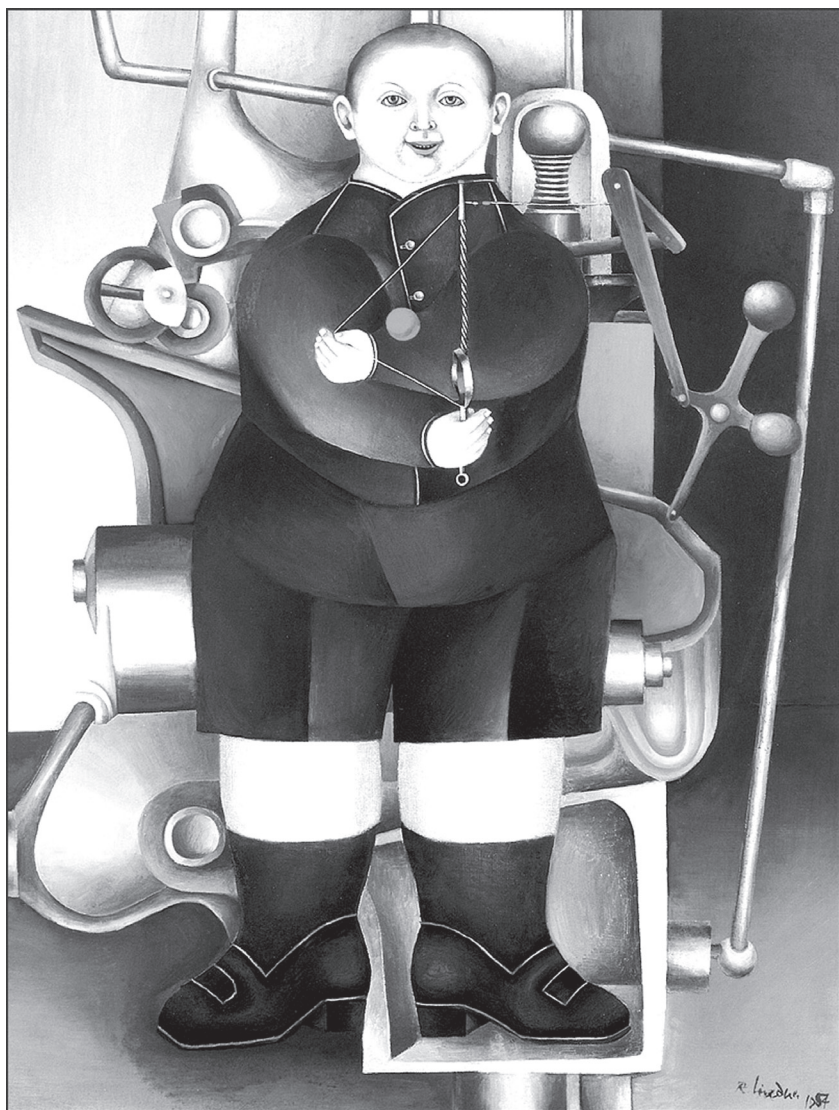
Ühiskondlik tootmine ja selle masinad. – Teooria kahest poolusest. – Esimene tees: igasugune hõivang on molaarne ja ühiskondlik. – Karjalisus, selektsioon ja karjalisuse vorm. – Teine tees: eristada ühiskondlikes hõivangutes eelteadvuslikku klassi- või huvihõivangut ning teadvustamatut libidinoosset iha- või rühmahõivangut. – Selle ühiskondliku välja libidinoosse hõivangu loomus. – Kaks rühma. – Seksuaalsuse roll, „seksuaalne revolutsioon“. – Kolmas tees: ühiskondliku välja libidinoosne hõivang on perekondlike hõivangute suhtes esmane. – Freudi „toatüdrukute“ teooria, Oidipus ja universaalne perekondlikkus. – Psühhoanalüüsi viletsus: 4, 3, 2, 1, 0. – Isegi antipsühhiaatria... – Mis teeb skisofreeniku haigeks? – Neljas tees: ühiskondliku libidinoosse hõivangu kaks poolust. – Kunst ja teadus. – Skisoanalüüsi ülesanne revolutsiooniliste liikumiste suhtes

NIMELOEND

585

LISA. BILANSS-PROGRAMM IHAMASINATELE

591

Richard Lindner, „Poiss masinaga“ (1954)

© EAÜ, 2017

1. PEATÜKK

IHAMASINAD

See funktsioneerib kõikjal, mõnikord sujuvalt, mõnikord katkendlikult. See hingab, see soojendab, see sööb. See situb ja kepib. Milline viga oli rääkida *ühest kindlast* sellest [le ça]¹. Kõikjal on tegu masinatega, ja mitte metafoorselt: masinatest koosnevate masinatega koos nende paardumiste ja ühendustega. Organ-masin on lülitatud energiaallikas-masina külge: üks tekitab voolu, mida teine lõikab. Rind on masin, mis toodab piima, ja suu masin, mis sellega paardub. Anorektiku suu ei ole kindel, kas ta on söömismasin, anaalne masin, rääkimismasin või hingamismasin (astmaatakid). Nõnda oleme me kõik meisterdajad, igaüks oma väikeste masinatega. Iga organ-masina jaoks on energiamasin, alati voolud ja lõiked. Kohtunik Schreberil on päikesekiired perses. *Solaarne pärak*². Ja olge mureta, see töötab: kohtunik Schreber tunneb midagi, toodab midagi, ja võib sellest teooria teha. Midagi toodetakse: masina töö efekte, mitte metafoore.

Jalutav skisofreenik on parem mudel kui diivanil lamav neurootik. Sõõm värsket õhku, suhe välismaailmaga. Näiteks Büchneri poolt rekonstrueeritud Lenzi jalutuskäik³.

¹ Ça on ka prantsuse vaste Freudi terminile *das Es*, mida on eesti keelde tõlgitud Miskiks. – *Tlk*.

² Viide Georges Bataille teosele „Anus solaire“ (1931). – *Tlk*.

³ Vrd Georg Büchner, Lenz. Werke und Briefe. Leipzig 1968, lk 102.

Kui erinev on see hetkedest, mille Lenz veedab oma hüva pastoriga, kes sunnib teda end ühiskondlikult paika panema suhtes Jumala ja religiooni, isa ja emaga. Jalutades on Lenz seevastu mägedes, lumesajus, koos teiste jumalatega või üldse ilma jumalata, ilma perekonnata, ilma isa või emata, koos loodusega. „Mida tahab mu isa? Võib ta mulle anda midagi rohkemat? Võimatu. Jätke mind rahule.“ Kõik on masin. Tähtede või vikerkaare taevased masinad, mäestiku-masinad, mis ühenduvad tema kehamasinatega. Masinate katkematu müra. „Ta mõtles, et see pidi olema lõppematult õnnis tunne, kui sind puudutab kõikide vormide süvaelu, kui sa tunnetad kive, metalle, vett ja taimi, kui sa võtad otsekui unes enesesse kõik loodusobjektid, nii nagu lilled hingavad kuu kasvamise ja kahanemise taktis.“ Olla klorofüll- või fotosünteesimasin või vähemasti poetada oma keha masinaosana sellistesse masinatesse. Lenz läks tagasi inimese-looduse eristuse ja kõigi selle eristuse poolt tingitud pidepunktide eelsesse aega. Ta ei ela loodust läbi looduse, vaid tootmisprotsessina. Enam ei ole ei inimest ega loodust, vaid ainult protsess, mis loob ühte teises ja liidab kokku masinaid. Kõikjal on tootvad või ihaldavad masinad, skisofreenilised masinad, kogu liigiline elu: mina ja mitte-mina, välisus ja sisemus ei tähenda enam midagi.

Skiso jalutuskäik saab jätku, kui Beckett'i tegelased otsustavad välja minna. Esmalt tuleb tähele panna, kuidas nende mitmekesine liikumine on ise peenekoeline masin. Ja siis see jalgratas: mis suhtes on jalgratta-pasuna masin emapäraku masinaga? „Kui rahustav on rääkida jalgratastest ja pasunatest. Kahjuks ei ole aga asi nendes, vaid naises, kes mind ilmale tõi, augu kaudu oma perses, kui mu mälu mind

ei peta.“ Tihti arvatakse, et Oidipus on midagi enesest-mõistetavat, midagi antut. Aga asi ei ole nõnda: Oidipus eeldab ihamasinate fantastilist represseerimist. Ja miks seda tehakse, mis eesmärgil? Kas on tõesti vajalik või soovitatav sellele alluda? Ja mille abil seda tehakse? Mida peaks oidi-paalsesse kolmnurka võtma, mille abil seda moodustada? Kas jalgrattapasun ja mu ema perse ajavad asja ära? Kas pole tähtsamaid küsimusi? Kui on antud mõni tagajärg, siis milline masin suudab seda tekitada? Ja kui on antud mõni masin, siis milleks võib seda tarvitada? Proovige näiteks noahoidja geomeetrilise kirjelduse järgi ära arvata, milleks seda kasutatakse. Või kohates terviklikku masinat, mille moodustavad kuus kivist mu mantli paremas taskus (läh-tetaskus), viis kivist mu pükste paremas ja viis vasakus taskus (ülekan-detaskutes), kusjuures ülejäävasse mantlitas-kusse lähevad juba kasutatud kivid, samas kui teised edasi liiguvad, siis millised on selle jaotusringi tagajärjed, kuhu sekkub kivitese litsutava masinana ka suu? Kus toodetakse siin iharust [*volupté*]? Raamatu „Malone sureb“ lõpus viib proua Pédale skisofreenikud välja vankri- ja paadisõidule ning piknikule rohelistesse: siin ehitatakse põrgulikku masi-nat. „Naha all on keha ülekuumenenud vabrik / ja väljas / haige särab, / ta hiilgab / kõigist oma lõhkenud pooridest.“⁴

Me ei taha teha loodusest skisofreenia üht poolust. See, mida skisofreenik erilisemalt või üldisemalt läbi elab, ei ole eriline loodusepoolus, vaid loodus kui tootmisprot-sess. Mida tähendab siin protsess? On tõenäone, et teatud tasandil on loodus ja tööstus kaks ise asja: ühest küljest

⁴ Antonin Artaud, Van Gogh le suicidé de la société.

tööstus vastandub loodusele, teisest küljest ammutab ta sellest toorainet, kolmandast küljest väljutab ta loodusesse oma jäägid jne. See eripärane inimese-looduse, tööstuse-looduse, ühiskonna-looduse suhe tingib isegi ühiskonnas suhteliselt autonoomsete sfääride eristamise, mida kutsutakse tootmiseks, turustamiseks ja tarbimiseks. Aga formaalse väljaarendatud struktuurina vaadates ei eelda see üldine eristustasand (nagu Marx on näidanud) üksnes kapitali ja tööjaotust, vaid ka võltsteadvust, mille kapitalistlik olend paratamatult omandab nii enesest kui ka tervikprotsessi kinnistunud elementidest. Sest tõde – särav ja must tõde, mis peitub luulus – on, et ei ole olemas suhteliselt iseseisvaid sfääre või ringlusi: tootmine on vahetult tarbimine ja salvestamine, salvestamine ja tarbimine määravad otseselt tootmist, aga teevad seda tootmise enese rüpes. Seega kõik on tootmine: *tootmiste*, aktsioonide ja passioonide tootmine; *salvestamiste*, jaotuste ja orientatsioonide tootmine; *tarbimiste*, naudingute, ängide ja valude tootmine. Kõik on tootmine, sest salvestusi tarbitakse või tarvitatakse vahetult, ja tarbimised taastoodetakse kohe.⁵ Selline on protsessi esimene tähendus: tuua salvestamine ja tarbimine tootmise enese sisse, muutes need nõnda ühe ja sama protsessi toodeteks.

Teiseks ei erista me siin enam inimest ja loodust: looduse inimlik olemus ja inimese looduslik olemus samastuvad

⁵ Kui Georges Bataille räägib looduse energiaga seostuvatest luksuslikest, mittetootlikest kulutustest või tarbimistest, siis on tegu kulutuste või tarbimistega, mis ei kuulu inimliku tootmise eeldatavalt sõltumatusse sfääri, niivõrd kui viimast määratleb „kasulikkus“; seega on nende puhul tegu millegagi, mida me kutsume tarbimise tootmiseks (Georges Bataille, *La part maudite, précédé de La notion de dépense*. Paris: Editions de Minuit).

looduses tootmise või tööstusena, nii nagu nad samastuvad ka inimese liigilises elus. Tööstust ei võeta seega enam väliselt kasulikkusena, vaid selle fundamentaalses samasuses looduse kui inimese tootmise ja inimese poolt toodetuga.⁶ Inimene ei ole siin kogu loodu kuningas, vaid keegi, keda puudutab kõikide vormide ja kõikide liikide süvaelu, kes vastutab isegi tähtede ja loomade eest, ja kes lakkamatult lülitab organ-masinat energia-masinasse, puud oma kehasse, rinda oma suhu, päikest perse – ta on universumi masinate igavene järelevaataja. See on protsessi teine tähendus: inimene ja loodus ei ole kaks vastakuti seisvat üksust, isegi mitte põhjusliku, hõlmavus- või väljendussuhte mõttes (põhjus-tagajärg, subjekt-objekt jne), vaid olemuslikult üks ja sama tootja-toodangu reaalsus. Tootmine kui protsess väljub kõigi ideaalsete kategooriate piirest ja moodustab tsükli, mis suhestub iha kui immanentse printsiibiga. Seejärel tegeleb ihatootmisega materialistlik psühhiaatria, mis näeb skisos *homo natura*'t. Aga siiski vaid tingimusel, mis kujutab endast protsessi kolmandat tähendust: seda ei tohi võtta sihi või eesmärgina ega ajada segi selle lõputu jätkumisega. Protsessile lõpu tegemine või selle lõputu jätkamine, mis rangelt võttes võrdub ta järsu ja enneaegse peatamisega, tekitab sellise tehisliku skisofreeniku, milliseid leidub vaimuhaiglates, autistliku inimrübala kui mingi omaette entiteedi. D. H. Lawrence ütleb armastuse kohta: „Me oleme teinud protsessist eesmärgi. Ühegi protsessi sihiks

⁶ Looduse-Tootmise ja liigilise elu samasuse kohta Marxi järgi, vt Gérard Graneli kommentaare „L'Ontologie marxiste de 1844 et la question de la coupure“ (teoses „L'endurance de la pensée“. Plon 1968, lk 301–310).

ei ole selle kestmine, vaid lõpulejõudmine... Protsess peab taotlema oma lõpulejõudmist, mitte intensiivistumise ja äärmuslikkuse õudust, kus hing ja keha viimaks hukuvad.⁷ Skisofreenia on nagu armastus: pole olemas ühtki skisofreenilist erijoont või entiteeti, skisofreenia on tootvate ja taastootvate ihamasinate universum, universaalne esmane tootmine kui „inimese ja looduse tuumne tegelikkus“.

Ihamasinaid on binaarsed masinad, mis töötavad binaarse reegli ehk assotsiatsioonirežiimi järgi; üks masin on alati paaris teisega. Tootval sünteesil, tootmise tootmisel on konnektiivne vorm: „ja“, „ja seejärel“..., sest alati toodab üks masin voolu ja teine, sellega ühendatud masin, lõikab selle voolu läbi või võtab sellest midagi välja (rind – suu). Ja kuna esimene masin on omakorda ühendatud veel ühe masinaga, mille voolu ta ise läbi lõikab või millest ta matti võtab, siis on binaarne jada igas suunas lineaarne. Iha paneb lakkamatult paari pidevaid voole ja olemuslikult fragmentaarseid ja fragmenteeritud osaobjekte. Iha paneb voolama, voolab ja lõikab läbi. „Ma armastan kõike, mis voolab, isegi kuu-puhastuse voolust, mis kannab minema viljastamata rakud,“ ütleb Miller oma hümnis ihale.⁸ Lootekott ja neerukivid; voogavad juuksed, süljevool, sperma-, sita- või kusevool, mida toodavad osaobjektid ja mida lakkamatult lõikavad läbi teised osaobjektid, mis toodavad teisi voolusid, mida lõikavad teised osaobjektid. Iga „objekt“ eeldab voolu pidevust ja iga vool objekti fragmentaarsust. Kahtlemata tõlgendab iga masin-organ kogu maailma omaenda voolu järgi, iseendast

⁷ D. H. Lawrence, *Aaron's rod*. New York: Penguin 1976, lk 200–201.

⁸ Henry Miller, *Vähi pööriloon*. Tlk Erkki Sivonen. Tallinn: Tänapäev 2006, lk 242.

voolava energia järgi: silm tõlgendab kõike – rääkimist, kuulmist, sittumist, keppimist – nägemise terminites. Aga alati luuakse ühendus mõne teise masinaga, põigiti, kus üks masin lõikab läbi teise voolu või „näeb“, kuidas tema voolu lõikab läbi teine.

Seega on konnektiivse sünteesi raames toimuval paarumisel peale osabjekt-voolu veel teinegi vorm, toode-tootmine. Tootmine on alati poogitud toote külge, ja seetõttu on ihatootmine tootmise tootmine, nii nagu iga masin on masina masin. Me ei saa rahulduda väljenduse idealistliku kategooriaga. Me ei saa, me ei tohi püüda kirjeldada skisofreenilist objekti lahus tootmisprotsessist. *Cahiers de l'art brut* annavad sellest elavat tunnistust (ja näitavad samas, et ei ole olemas skisofreenikut kui entiteeti). Henri Michaux kirjeldab skisofreenilist lauda tootmis- või ihaprotsessina: „Kui seda kord oli tähele pandud, haaras ta jätkuvalt meeli. Ta jätkas isegi mingi oma asja ajamist... Hämmastas see, et kuigi ta ei olnud lihtne, polnud ta ka keerukas – algselt või sihi või keerulise plaani mõttes. Pigem oli ta töötlemise käigus oma lihtsust kaotanud... Sellisena oli ta lisanditega laud, meenutades mõne skisofreeniku joonistusi, mis on ülekujutatud, ja kui ta oli valmis, siis ainult seetõttu, et enam ei olnud võimalik talle midagi lisada, laud oli üha enam hunnik ja üha vähem laud... Talle ei olnud antud mingit lauale ootuspärast otstarvet. Raske ja kohmakana sai teda vaevu paigast nihutada. Polnud teada, kuidas temaga ümber käia (vaimselt või füüsiliselt). Lauaplaat, laua kasulik osa oli järk-järgult peaaegu olematuks muudetud ja seondus kohmaka raamiga nii vähe, et nende kooslus ei mõjunud enam laua, vaid mingi iseäraliku mööblitükina, tundmatu instrumendina, mida

ei saanud kasutada. Dehumaniseeritud laud, millel puudus igasugune hubasus, milles polnud midagi kodanlikku, rustikaalset, maalähedast, see ei olnud köögi- ega töölaud. See oli laud, mis ei kõlvanud millekski, mis kaitses ennast, mis ei nõustunud teenindama ega suhtlema. Temas oli midagi purunenut, kivistunut. Ta võis jätta mulje seiskunud mootorist.⁹ Skisofreenik on universaalne tootja. Kohatu on siin eristada tootmist selle tootest. Vähemasti haarab toodetud objekt oma *siinsuse* kaasa uude tootmisse. Laud jätkab „oma asja ajamist“. Laua raam sööb lauaplaadi ära. Laua lõpetamatus on tootmise vältimatu nõue. Meisterdamise mõistet määratledes toob Lévi-Strauss välja tihedalt seotud karakteristikute kogumi: teatava materjalivaramu või mitmekesise koodi olemasolu, mis on kirju, aga sellegipoolest lõplik; võime moodustada fragmentidest alati uusi fragmentaarsusi; sellest tulenev tootmise ja toote, valmistamisvahendite ja valmistatavate asjade eristamatus.¹⁰ Rahuldust, mida pakub meisterdajale millegi elektrivõrku ühendamine või veevoolu kõrvale juhtimine, saab vaevalt seletada emme-issi mängimise või üleastumisest saadava naudinguga. Toota alati tootmist, pookida tootmine tootesse – sellel reeglil on ihamasinate või esmase tootmise, tootmise tootmise iseloom. Richard Lindneri maal „Poiss masinaga“ kujutabki tohutut, turdi last, kes on ühe oma väikese ihamasina pookinud suure tehnilise ühiskondliku masina külge (sest nagu me peagi näeme, teevad nõnda tõesti juba lapsed).

⁹ Henri Michaux, *Les grandes épreuves de l'esprit*. Gallimard 1966, lk 156–157.

¹⁰ Claude Lévi-Strauss, *Metsik mõtlemine*. Vagabund 2001, lk 41.

Tootmine, toode, tootmise ja toote identsus... Just see identsus moodustab lineaarse jada kolmanda liikme: tohutu eristusteta objekti. Kõik peatub hetkeks, kõik hangub (et taas alata). Teatavas mõttes oleks parem, kui miski ei töötaks, ei toimiks. Mitte kunagi sündida, väljuda ümbersündide rattast, mitte omada suud, mis imeb, või pärakut, mis situb. Kas masinad lähevad piisavalt rikki, kas nad lagunevad piisavalt laiali, et järele anda ja meid eimillekski muuta? Aga näib, et energiavoolud on ikka veel liiga tugevalt seotud ja osaobjektid on ikka veel liiga orgaanilised. Vaja läheks puhast, vabas ja läbilõikamata olekus vedelikku, mis liugleks täiskeha [*corps plein*] pinnal. Ihamasinad teevad meist organismi; aga selle tootmise rüpes, tootmise enese tootmises kannatab keha, et on nõnda organiseeritud, et ta ei ole organiseeritud teisiti või et ta on ülepea organiseeritud. „Mõistematatu paigalseis“ otse protsessi keskel, kolmas faas: „Suud ei ole. Keelt ei ole. Hambaid ei ole. Kõri ei ole. Söögitoru ei ole. Magu ei ole. Kõhtu ei ole. Päarakut ei ole.“ Automaadid seiskuvad ja lasevad esile tõusta organiseerimata massil, mida nad liigendavad. Organiteta täiskeha on mittetootlik, steriilne, sigitamatu, äratarvitamatu. Selle vormitu ja kujutu keha avastas Antonin Artaud. Surmatung – selline on ta nimi, ja surmalgi on oma mudel. Sest iha ihaldab *ka* surma, kuna surma täiskeha on tema liikumatu mootor¹¹, nii nagu ta ihaldab elu, sest elu organid on *working machine*. Me ei hakka küsima, kuidas see kõik koos töötab: see küsimus ise on abstraherimise toode. Ihamasinad töötavad vaid rikki

¹¹ *Moteur immobile* tähendab ka liikumatut liigutajat, maailma algpõhjust Aristotelesel. – *Tlk.*

minnes, ja lähevad lakkamatult rikki. Kohtunik Schreber „elas pikka aega ilma maota, ilma soolikateta, peaaegu ilma kopsudeta, rebenenud söögitoruga, ilma põieta ja katkiste roietega; mõnikord neelas ta koos toiduga alla osa oma kõrist, ja nii edasi“. Organiteta keha on mittetootlik; ja sellegipoolest ta toodetakse teatud ajal ja kohas konnektiivse sünteesi käigus tootmise ja toote identsusena (skisofreeniline laud on organiteta keha). Organiteta keha ei kujuta endast algset eimiskit ega ka kaotsiläinud terviku jääki. Ja ennekõike ei ole ta projektsioon; tal ei ole midagi pistmist tegeliku kehaga või keha pildiga. Ta on ilma pildita keha. Mittetootlikuna eksisteerib ta seal, kus ta toodetakse, binaarse-lineaarse jada kolmanda faasina. Ta taassisestatakse pidevalt tootmisprotsessi. Katatooniline keha toodetakse veeteraapiavannis. Organiteta täiskeha kuulub antitootmise valda; aga konnektiivset või tootvat sünteesi iseloomustab ka see, et ta paneb tootmise paari antitootmisega, antitootmise elemendiga.

Ihamasinate ja organiteta keha vahel tekib näiline konflikt. Masinate iga ühendus, masina iga toodang, iga masinamüra muutub organiteta kehale väljakannatamatuks. Ta tunneb, et organite all kihisevad tülgestavad vastsed ja ussikesed ja tegutseb Jumal, kes kõik vussi keerab ja organiseerimisega teda kägistab. „Keha on keha / ta on üksi / ega vaja organeid / keha ei ole kunagi organism / organid on keha vaenlased“¹². Nad on vaid naelad ihus, nad on vaid piin.

¹² Antonin Artaud, 84, 1984, n° 5–6.